

URTX

EL QUIM, EL MEU COMPANYY DE VIDA

Sònia Rubió Figueras

*Nel mezzo del cammin di nostra vita
mi ritrovai per una selva oscura
ché la diritta via era smarrita.*

DANTE ALIGHIERI, *Divina Comèdia. Infern*, cant I

Essent una joveneta de 22 anys amb ínfules intel·lectuals, un dia, a la ciutat de Bristol, on feia una estada d'Erasmus, em vaig aprendre de memòria els versos de Dante Alighieri del cant I, a l'entrada de l'infern. Vint anys més tard, aquests versos han cobrat sentit amb la mort del Quim. El 8 de setembre de 2017 va significar per a mi l'entrada a l'infern, empesa per una força ingovernable que em privava de la serenor que necessitava per pair que la gola invisible de la vida s'havia empassat el Quim de sobte, sense lluita ni remor. Amb els dies, més acostumada a la foscor i a la tenaç presència de l'absència, se m'ha anat reconfigurant el relat de la nostra història, que començava a la primavera de l'any 2003.

L'obertura

La deessa Fortuna va voler que el meu primer destí a Ensenyament fos l'institut Valerià Pujol de Premià de Dalt. Allà vaig conèixer el Quim, després de fer-me un discurs exhaustiu i crític del sistema educatiu a Catalunya com a alliberat a mitja jornada del sindicat ASPEPC. Aleshores, vaig començar a intuir que hi havia professors que adquirien un compromís amb un col·lectiu a fi de millorar no només les condicions personals, sinó també les col·lectives. El Quim n'era un, i al llarg dels anys em vaig adonar que sempre treballava i actuava amb la mirada dirigida a l'altre per dilucidar-ne l'entorn: el professional, el social —vehiculat per manifestacions polítiques i culturals, col·lectius desfavorits, etc.— i l'intel·lectual, l'objectiu final del qual era explicar-se i explicar l'ànima de l'ésser humà.

Després de la trobada fortuïta i ambdós encuri-
osits per la terra de l'altre, vam escriure el pròleg
de la nostra història fent una visita als indrets
d'origen respectius: el Penedès i la vall del Corb.
En aquella visita, vam afirmar el nostre sentit de
pertinença i la importància que exercia el lloc
d'origen en nosaltres. De fet, el Quim sempre
va reivindicar Maldà i la vall del Corb com allò
que havia contribuït d'una manera determinant
a forjar la seva personalitat. Un altre fet decisiu
que apareix en aquest pròleg porta el nom de
Raimon. El Quim era un admirador fervent del
cantautor de Xàtiva i, uns dies en què jo estava
convalescent, em va enviar un regal que es con-
vertiria en el pòrtic del nostre relat: el CD *Les
cançons d'amor* de Raimon. Tot seguit, vingueren
els dies en què ens omplíem els llavis dels
versos del cantautor: «Si vols present, t'ompliré

Vista panoràmica de Maldà.

de carícies. / Si vols records, t'oferriré els més bells. / Si vols futur, t'ompliré d'esperances: / vull viure el temps ben acordat amb tu».

Des d'aleshores, la melodia del cant de Raimon sempre ens ha acompanyat, una mostra del qual insereixo al llarg de l'article.

La descoberta de la dimensió intel·lectual

A l'inici, desconeixia la dimensió intel·lectual del Quim. Sabia que havia fet la tesi dirigida pel seu gran amic, el doctor Sebastià Serrano, titulada *Modernització social a la Catalunya de Ponent durant el canvi de segles XIX i XX*, i que estava a punt de llegir-la davant del tribunal un dels membres del qual era el professor de la UdL Manel Lladonosa, amb qui va iniciar una bonica amistat d'admiració i respecte mutus. Vaig tenir el privilegi d'assistir a la lectura d'aquesta tesi a la Universitat de Barcelona, però encara no capia la vasta capacitat intel·lectual que el Quim aniria desplegant des d'aleshores. De mica en mica, tanmateix, se m'anava revelant la singularitat del Quim. En el nostre primer viatge al País Basc, vam fer un

periple per diversos pobles mancats d'interès turístic, però d'una gran riquesa antropològica. El Quim buscava i fotografiava totes i cada una de les cases amb un sagrat cor a la façana, llegia les llindes de les portes amb interès històric i prenia apunts amb llibreta diminuta en una llibreta petita que sempre duia a sobre. El Quim guardava en capsos totes les llibretes de reflexions que anava omplint al llarg dels anys mentre

adquiria un mètode de treball per construir la seva obra. Aquestes capsos, avui, són el testimoni del procés creatiu d'un pensament propi que va anar teixint a cada article, llibre o xerrada que feia. Tanmateix, no vaig acabar de copsar la seva competència intel·lectual fins que no vam sortir d'un sopar amb antics membres del PSAN en un dels restaurants anomenats Via Fora de Barcelona. En aquella taula llarga, es discutien qüestions de país des d'una perspectiva filomarxista. En un moment del sopar, el Quim va intervenir aportant una visió singular del que s'havia parlat fins a aleshores que va originar uns segons de silenci mentre emplaçava tothom a la reflexió. Aquest era el Quim, la persona que va saber elaborar un pensament propi i que, mitjançant les paraules, et convidava a reflexionar i a defugir els convencionalismes socials i polítics hegemònics a la nostra societat.

Activisme sociocultural

L'any 2003, el Quim vivia a Barcelona, havia acabat la tesi i es presentava a les eleccions per a la Junta de l'Ateneu Barcelonès, on havia passat hores i hores elaborant la tesi, participant a tertúlies i conversant amb altres socis. A les eleccions d'aquell any, va guanyar la llista presidida per Oriol Bohigas i el Quim va entrar com a vocal tercer. La seva funció era mantenir converses amb els altres membres de la Federació d'Ateneus de Catalunya per portar una acció conjunta de país. Així, el Quim mostrava el compromís i l'amor per la terra que el va veure néixer. Però el seu activisme no s'acabava aquí; paral·lelament, estava vinculat a l'Ateneu la Plana de l'Urgell, que organitzava xerrades i accions de país, entre les quals voldria destacar la primera Nit de la Cançó a l'Ateneu de Tàrraga, en què van participar músics com Xavier Baró, Miquel Gil o Biel Majoral.

La implicació amb el territori —la vall del Corb, la Segarra històrica, les terres de Lleida i tot Catalunya— el va perseguir tots i cada un dels seus dies. I ho feia tant com a membre i col·laborador de l'associació Grup de Recerques de les Terres de Ponent, publicant-hi articles sobre el patrimoni més proper, com també col·laborant amb la revista URTX, on l'any 2000 va publicar el primer article en aquest mitjà i uns anys més tard, el 2008, va entrar a formar-ne part com a membre del Consell de Redacció. Al llarg dels anys, també va fer diverses conferències arreu del país de manera desinteressada perquè no tenia mai un *no* quan li demanaven col·laborar en un acte relacionat amb Catalunya. La seva generositat es feia palesa en tots aquests actes perquè el temps que requeria la preparació de les seves intervencions, sempre profundes i precises, era considerable i, de vegades, la seva disposició entrava en conflicte amb conciliar el

Llibreta de notes.

Joaquim Capdevila amb Sebastià Serrano i Jesús Tuson.

temps per elaborar la seva obra intel·lectual i la vida familiar. Finalment, voldria destacar-ne la vinculació amb l'Associació Alba, en la qual va entrar a formar part de la Junta una vegada ens vam haver instal·lat a Tàrraga. El Quim hi aportà una visió reflexiva vinculada al territori i de compromís ferm amb les línies de treball de l'entitat.

I és el record
contra l'oblit
que ho omple tot
quan quedes sol.
T'ho devia

Entrada a la universitat

El setembre de 2004 es va produir un fet que canviaria la vida professional del Quim i, de retruc, la nostra relació. Va entrar a treballar a la Universitat de Lleida com a professor del grau de comunicació i periodisme audiovisual. Aquest fet va significar que s'acomplia el somni del Quim: entrar al món universitari, a la casa gran del coneixement, perquè el CONEIXEMENT —en majúscules— sempre havia estat el motor que l'empenyia a treballar durament i amb constància, fos elaborant una tesi de mil cinquanta pàgines, escrivint desenes d'articles o empenent el camí no gens fàcil d'acreditar-se, primer, com a professor lector i, després, com a agregat. El Quim tenia una set insaciable de coneixement i, com més bevia d'aquest calze, més difícil se li feia sadollar-la. Però el treball dur no es va aturar aquí, sinó que va continuar al capdavant d'un grau que feia poc que s'havia gestat, acomplia les exigències del món universitari i, alhora, feia recerca per publicar a diferents mitjans. Ara bé, tot i que tenia diversos fronts oberts, no oblidava mai el motiu pel qual era a la universitat: atendre l'alumne, transmetre-li els seus coneixements i, en la mesura que fos possible, despertar-li el cuc de la curiositat intel·lectual. Així, doncs, sempre amb aquest objectiu a l'horitzó, feia les classes amb exigència, rigor i passió. D'altra banda, hi havia dies que tornava a casa desconcertat i un xic escandalitzat de la poca cultura i l'ús pobre que feien del català els alumnes que es preparaven per entrar en un món periodístic que els exigeix ambdós: un ús correcte i ric de la llengua i un gruix cultural per analitzar amb rigor la realitat.

De la mateixa manera que el Quim adquiria un compromís ferm i un sentit de la responsabilitat envers tots els àmbits que l'interpel·laven, també patia i es preocupava fins a la indignació d'aspectes com ara el malmetement de la llengua catalana. El fet que amics, coneguts i els mitjans de comunicació catalans es mengessin els pronoms febles en parlar el disgustava profundament, perquè era un fet —deia ell— que traïa una qüestió mental, de pèrdua de la genuïtat de la

llengua. Malauradament —afegia—, aquest fet no és reversible. Aleshores, mig de broma, jo l'interpel·lava perquè formés una Lliga del Bon Mot per a l'ús correcte del català conjuntament amb el seu admirat Josep Morgades. I és que encara recordo quan, a l'inici de la nostra relació, el Quim es fixava en algunes de les rajoles enganxades a la paret d'ermites on s'esmentava algun esdeveniment relacionat amb la Lliga del Bon Mot capitanejat per Ivon l'Escop, sobre el qual publicà alguns articles a URTX i a *La Revue de Philologie* de la facultat de Belgrad.

**Prenent apunts
a Budapest.**

**11 de setembre.
El fossar de les
moreres.**

Junta Directiva de l'Ateneu Barcelonès.

A la universitat, el Quim va dirigir diverses tesis i m'agradaria creure que va saber crear escola entre alguns dels seus doctorands. El doctor Manel Lladonosa, en un acte d'homenatge al Quim, va forjar el terme *capdevilià* per referir-se a les directrius principals de la seva obra. Ara està en mans dels seus deixebles estudiar-la i consolidar el pensament capdevilià. Sense aprofundir-hi, perquè no em pertoca, sí que voldria assenyalar alguns dels eixos temàtics del seu pensament que se'm feren significatius en la construcció de la meva cosmovisió. D'una banda, el concepte *anomia*, que dona resposta al perquè de la insatisfacció d'homes i dones en el món occidental; un segon concepte és *glocal*, com a reacció als efectes de la globalització, i un tercer eix és l'estudi de la construcció dels imaginaris del catalanisme. Feia molts anys que treballava en un llibre desenvolupant aquest últim eix del seu pensament i el tenia enllestit gairebé del tot, però la mort li va rebatre la possibilitat de veure'l publicat. Espero que algun dia el puguem llegir com a obra pòstuma i passi a ocupar un lloc preferent entre tots els estudis del catalanisme fins a l'era pujolista. La publicació d'aquesta obra també significaria la consolidació del Quim com a semiòtic, ja que, al llarg dels anys, a causa de la interdisciplinarietat en la seva recerca, era difícil encasellar-lo. El Quim no era ni historiadore, ni sociòleg, ni filòleg. Tanmateix, ho era tot a la vegada. El Quim era i es considerava un semiòleg que abraçava les tres disciplines alhora.

L'entreteniment principal del Quim era pensar, pensar el món. Vet aquí que els límits entre lleure i feina es desdibuixaven per esdevenir la mateixa cosa, perquè la cosmovisió del Quim era integradora. És a dir, quan la persona troba i dedica tot el seu temps a una passió, aleshores hom aprehèn el sentit ple de l'existència. Aleshores, però, jo n'ignorava la fragilitat.

De nit a casa, junts
escoltàvem la música,
de nit a casa junts.
De nit a casa, junts

Vincle amb Tàrrega

La vida en comú amb el Quim s'ubica principalment a Tàrrega, on vam viure nou anys. Tàrrega ha estat el lloc on ens vam fer grans junts, perquè vitalment s'hi va produir el fet que canviaria i uniria les nostres vides per sempre: el naixement de la nostra filla el 2015. El Quim no només ha deixat a Tàrrega i a l'Urgell una llavor intel·lectual amb tots els seus llibres, articles i activisme social, sinó que hi ha deixat també una llavor personal que es diu Laia.

El nom de Tàrrega se'm va anar fent a poc a poc familiar abans d'instal·lar-nos-hi. Recordo el nostre primer Onze de Setembre al fossar, on el Quim anava amb una convicció sentida cada any des que era molt jove. El Quim feia militància de país sent allà on s'havia d'estar a cada moment que el país ho demanava. Allí em va presentar els seus amics, entre els quals hi havia l'arxiver Gener Gonzalvo. Vam anar a dinar plegats i el Gener va desplegar la seva erudició, a la vegada que em parlava de la Tàrrega on va anar a viure quan el van destinar a l'arxiu. Des d'aquell dia, vaig comprendre que el Gener era un amic i, amb els anys, vaig anar descobrint la sensibilitat de qui tant va ajudar el Quim mentre elaborava la tesi. El destí ha fet que ambdós morissin el mateix any i vull pensar que allà on siguin mantenen llargues i erudites converses sobre Catalunya.

Mesos després, el Quim m'emplaçà a ajudar-lo en la recerca sobre el llibre que volia fer del Mestre Güell. Per tant, durant uns mesos, vaig anar a la Biblioteca de Catalunya a fer el buidatge de la revista *La Signou* entre els anys 1899 i 1930 per copiar els articles que el Mestre Güell hi havia publicat. Llegir els seus articles em va permetre conèixer l'il·lustre targarí i, de retruc, la societat targarina. Finalment, el 2009, quan el Quim ja feia uns quants anys que treballava a la Universitat de Lleida, em van concedir una comissió de serveis a l'institut Manuel de Pedrolo. Des d'aleshores, hi he treballat i tota la comunitat de l'institut també m'ha ajudat a integrar-me a la població d'adopció que el Quim em va fer abraçar tot estirant-me del Penedès on havia nascut.

Al costat del Quim, vaig aprendre a mirar també el paisatge de l'Urgell, el de la Segarra i el de cada indret que visitàvem com només ho feia ell: contemplant-lo i aprehent-lo per incorporar-lo a la nostra experiència personal. Recordo quan em va ensenyar la serra del Tallat per primera vegada. Amb sensibilitat i profunditat als

ulls, resseguia amb el dit de la mà la sinuositat del paisatge tot anomenant cadascun dels trets geogràfics que divisàvem. En moments com aquell era quan els versos de Salvador Espriu interpretats de nou per Raimon, «He mirat aquesta terra, / he mirat aquesta terra», adquirien ple sentit en la cosmovisió del Quim. I és que el Quim estimava la terra. Una estima que va forjar al lloc que el va veure néixer i va fer extensiva a l'Urgell, les terres de Lleida i tot Catalunya. Una estima que el va bolcar a dedicar-se apassionadament a voler entendre, aprofundir i explicar amb generositat el caràcter genuí del territori local, comarcal i català mitjançant les paraules.

A Tàrrrega, la vida em va donar el millor que tinc, la Laia, però a Tàrrrega la vida també m'ha pres el Quim, el meu company de vida, el meu mestre, el meu far.

Com m'envaeix el cos la teua absència,
com desaparenc les coses que sabia,
com cada nit que passa i cada dia
sent el desig de la teua presència.
I a l'estiu quan són les nou

La persona

Si el Quim ha deixat un llegat intel·lectual i humà de les característiques que he apuntat, és perquè tenia un conjunt de qualitats que el conformaven i alhora el singularitzaven, tant en el món de la recerca com en l'àmbit familiar i social.

Un dels trets més característics del Quim era la gran capacitat de treball, acompanyada d'una facilitat d'abstracció i concentració, de vegades, fins i tot en situacions ben distorsionadores per a la reflexió. I això ho aconseguia, tal com he

apuntat, perquè tenia una veritable passió pel coneixement. I ara, mirant-ho amb perspectiva, fins i tot m'atreuria a afirmar que el Quim va sentir que tenia la missió d'explicar-se el món, descodificar-lo, capir-ne la complexitat i transmetre el resultat d'aquest procés amb la paraula precisa i ben dita, tant en el marc de les ciències socials com en les converses que mantenia amb companys i amics. I és que, com en més d'una ocasió em va comentar, per mitjà de la

**Celebració
del 1r aniversari
de la Laia.**

Ainsa.
Estiu del 2017.

seva obra, acomplia el sentit de transcendència de la vida en termes kantians. I potser aquesta concepció explica el perquè de l'exigència, la meticulositat, el rigor i el perfeccionisme en tot allò que feia. Unes característiques que estan en pugna amb la pressa del món d'avui dia, que tant el feia patir.

Voldria destacar un altre tret que caracteritzava el Quim, i és la memòria prodigiosa que tenia. Recordava dates, noms, detalls de totes les lectures i de totes les experiències viscudes en la seva joventut. Aquesta memòria, conjuntament amb la capacitat de reflexió i de relacionar les idees, el va portar a adquirir una llibertat de pensament i, consegüentment, a defugir els convencionalismes.

Podria categoritzar el Quim com *El pensador*, però no el representaria amb el gest propi de l'escultura de Rodin, sinó que el veig assegut, amb la mirada a l'infinit i els tous dels dits índex i polze de la mà fent contacte per dirigir tota l'energia i la sensibilitat al pensament. Aquest gest tan seu també convivia amb el Quim de mirada encesa i sagaç quan exercia un sentit de l'humor subtil i agut en les converses disteses amb els familiars i amics. Aleshores, se li dibuixava un somriure de murri —amb acceptió penedesenca— que et convidava a riure amb ell d'alguna subtilesa que a la resta se li havia passat per alt. Un humor quasi ratllant la sorngueria que era talment una dissecció de la realitat que l'envoltava.

Al costat del Quim, he après molt. Em va ensenyar a trobar la meua veu pròpia, després de la sentència contundent que em va fer quan li vaig deixar llegir el meu esbós de tesina sobre Txèkhov a l'inici de la nostra relació: «No parles tu. No t'hi veig, en el text», va dir. He après a contemplar el paisatge amb sensibilitat i profunditat. A cada sortida o passeig en cotxe que fèiem, el Quim s'embadalia davant d'un tossal, d'un camí, d'un rierol... com si volgués penetrar en la sacralitat de la terra. He après a discernir entre allò banal i allò important, a defugir la superficialitat, el convencionalisme, a riure i a riure'm de mi mateixa.

Amb la seva absència, em sento com una persona estimada per l'home que va voler fer camí amb mi respectant la singularitat d'ambdós. De nou, el cant de Raimon se'm fa present: «Per a que tu pugues ser tu, / jo no he deixat de ser jo. / Per a que jo puga ser jo, / tu no has deixat de ser tu: / tu i jo hem volgut / sempre ser-ne dos». I amb això, el Quim m'ha llegat un tresor que ha niat dins meu: la calidesa humana. El Quim era tot amor per la Laia i trobo a faltar el moment que em donava la mà i m'infonia la seva qualitat humana en forma de calidesa. «Quim, ara més que mai, et visc intensament!», com diu el poeta. Un mes abans de la seva mort, vam anar de vacances a Ainsa. Cada matí ens banyàvem al riu, agafava la mà de la Laia i se l'emportava seguint-ne el curs. La Laia recorda aquells dies. Els rius, per a la Laia, sempre són en relació amb el papa. I és que els rius exercien una mena de

fascinació en el Quim. «Són una font vivificadora», deia. Els contemplava, en resseguia el curs, en tocava l'aigua freda mentre es lliurava al fluir del seu pensament. Per això vull pensar que el Quim ha passat per la nostra vida com un riu cabalós, profund i silenciós que ha sedimentat en tots nosaltres. El seu somriure i la calidesa del seu record sempre ens acompanyaran.

Cloenda

El 31 de gener de 2017, el Quim va fer 50 anys. No gaire procliu a celebracions multitudinàries, li vaig regalar dues entrades per a un dels concerts que Raimon feia al Palau de la Música per anunciar la retirada dels escenaris. El Quim se sabia totes i cada una de les cançons que va interpretar el cantautor aquella nit. És més, entre els aplaudiments, me les contextualitzava històricament. A la sortida, em va regalar l'últim CD de Raimon, *Relotge d'emocions*. Sense saber-ho, el Quim s'acomiajava de mi de la mateixa manera que em va enamorar: regalant-me el cant de Raimon.

El Quim no es va poder acomiadar dels seus i jo tampoc em vaig poder acomiadar d'ell, perquè la promptitud i l'agudesesa de la malaltia van vo-

ler que no s'adonés que se n'anava físicament. Els últims dies, a l'hospital, jo necessitava que es despertés, que m'agafés la mà, perquè li havia de dir que l'ESTIMAVA i necessitava sentir la seva veu per última vegada... i no va ser possible. Però el dia 25 de gener d'enguany, la deessa Fortuna irrompia de nou en la meua vida. A Barcelona, a l'ascensor de l'estació de metro de Sant Gervasi, em vaig trobar el Raimon i, a la sortida, entre llàgrimes, li vaig parlar de tu, de la nostra història, i ell, amb la humilitat de l'home que copsa l'estat de l'ànima humana, em va fer dos petons. Aquest va ser el segell d'or de la nostra història. Quim, sé que a través d'ell et vas acomiadar de mi amb humilitat i sentiment profund.

Vaig llançar-me a la voràgine de la ciutat, demanant-te un guiatge silenciós i constant i, a la llunyania, el cant del Raimon m'acompanyava.

Tots els colors de la terra i de l'aigua,
que són suaus en aquesta hora incerta.
I el sol ponent d'aquest dia que es cansa,
i el vent llebeig que ha vingut a la tarda,
va dient-me el teu nom,
va parlant-me de tu.

Parlant-me de tu

